
ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯ ЖУРНАЛИ
ЖУРНАЛ ИННОВАЦИЯ В ЭКОНОМИКЕ
JOURNAL OF INNOVATION IN ECONOMICS

Тухлиев Искандар Суёнович,

Иқтисодиёт фанлари доктори, профессор
Самарканд иқтисодиёт ва сервис институти
"Халқаро туризм ва туризм сервиси"
кафедраси профессори
Абдувалиев Асрор Абдусолиевич

ТАТУ Қарши филиали ассистенти
E-mail: aaasror@umail.uz

<http://dx.doi.org/10.26739/2181-9491-2019-1-4>

ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТНИНГ ГЕОАХБОРАТ
ТИЗИМИНИ ТУРИЗМДА ЖОРИЙ ҚИЛИШ
ХУСУСИЯТЛАРИ

Аннотация: Туризм соҳасида геоахборот тизимларидан фойдаланиш меҳанизмларини такомиллаштиришнинг назарий ва услубий асослари ёритилган. Худудлар туристик салоҳиятининг геоахборот тизимини татқиқ қилиш ва амалиётга жорий қилиш услубий асослари ўрганилган.

Калит сўзлар: Туризмсоҳаси, геоахборот тизимлари, ахборот коммуникацион технология, меҳанизм, назарий асослар, услубий асослари, илғор технология, туризм индустрияси, инновация, интеллектуал, комбинация, илмий тадқиқот, ишланмалар.

Тухлиев Искандар Суёнович,

Доктор экономических наук, профессор
Самаркандский институт экономики и сервиса
Кафедра "Международный туризм и туристический сервис"
Абдувалиев Асрор Абдусолиевич

Ассистент Каршинского филиала ТУИТ
E-mail: aaasror@umail.uz

ПРАКТИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВВЕДЕНИЕ В
ТУРИЗМ ИННОВАЦИОННЫЕ ГЕОИНФОРМАЦИОННЫЕ
СИСТЕМЫ

Аннотация: Рассмотрены теоретико-методологические основы совершенствования систем использования географических информационных систем в туризме. Изучены методологические основы изучения и внедрения геоинформационной системы туристического потенциала регионов.

02/2018

Ключевые слова: туризм, геоинформационные системы, информационно-коммуникационные технологии, механика, теоретические основы, методологические основы, передовые технологии, индустрия туризма, инновации, интеллектуальные, комбинационные, научные исследования, разработки.

Tukhliev Iskandar Suyunovich,

Doctor of Economics, Professor
Samarkand Institute of Economics and Services
Department of "International tourism and tourism service"
Abduvaliev Asror Abdusolievich

Assistant of Karshi branch of TUIT
E-mail: aaasror@umail.uz

SPECIFIC PROCUREMENT IN THE INNOVATIVE GEOAXBORATE SYSTEM IN TOURISM

Abstract: Theoretical and methodological basics of improving the systems of geographical information systems use in tourism are covered. Methodological foundations of study and introduction of geo information system of tourist potential of the regions have been studied.

Key Words: Tourism, geo-information systems, information-communication technology, mechanics, theoretical foundations, methodological foundations, advanced technology, tourism industry, innovation, intellectual, combinational, scientific research, developments.

For citation: Тухлиев Искандар Сууюнович, Абдувалиев Асрор Абдусолиевич. Инновацион фаолиятнинг геоахборат тизимини туризмда жорий қилиш хусусиятлари. 2019, 1 vol., issue 1, pp. 35-42

Кириш

Миллий иқтисодиётни модернизация қилиш шароитида ҳар қандай давлатнинг иқтисодий ривожланиш истиқболлари иқтисодиётнинг барча соҳаларида самарали инновацион фаолиятга ҳар томонлама боғлиқ бўлмоқда. Ҳозирги вақтда ривожланган мамлакатларнинг ялпи ички маҳсулотдаги (ЯИМ) инновацион технологиялар, маҳсулотлар ва қурилмаларнинг улуши 60% ни ташкил этмоқда. Жаҳондаги кучли рақобат муҳитида инновацион фаолият интенсивлик ҳолати иқтисодий ривожланиш даражасига таъсир кўрсатади. Рақобат муҳитида инновацион фаолият учун қулай шарт-шароит яратган мамлакат ёки ҳудуд бугунги кунда иқтисодий ўсишга эришмоқда.

Иқтисодиётни эркинлаштириш шароитида миллий инновацион тизимни шакллантиришнинг барқарор ривожлантириш механизмларини яратиш омиллари сифатида Ўзбекистонда инновацион фаолиятнинг турли жиҳатларига тегишли бўлган ҳуқуқий-меъёрий база яратилган бўлиб, айниқса охириги икки йил мабойнида ҳукуватимиз томонидан бу борада муҳим фармон ва қарорлари қабул қилинди.

Ҳозирги пайтда инновация тушунчасига нафақат турли хил таърифлар берилмоқда, балки бирини иккинчиси билан қиёслаб бўлмайдиган кўпгина ҳодисаларни ҳам қўшиб юбориш ҳолатлари кузатилмоқда, бу борада Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномасида такидлаганидек "Инновация-бу келажак дегани" катта маънога

эга бўлиб, инновация келажакда жамият талаб қилган иқтисодий, ижтимоий, экологик, илмий-техник ёки бошқа турдаги самарага эришиш мақсадида янгиликни жорий этишнинг яқиний натижаси бўлиб ҳисобланади.

Ушбу масалалар Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида ҳам ўз аксини топгани бежиз эмас. Стратегиянинг "Иқтисодий ривожлантириш ва либераллаштиришнинг устувор йўналишлари"га бағишланган 3-бўлимида таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш, миллий иқтисодийнинг етакчи тармоқларини модернизация ва диверсификация қилиш ҳисобига унинг рақобатбардошлигини ошириш ҳамда вилоят, туман ва шаҳарларни комплекс ва мутаносиб ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, уларнинг мавжуд салоҳиятидан самарали ва оптимал фойдаланишга қаратилган бир қатор вазифалар белгиланди. Жумладан, хизмат кўрсатиш соҳасини жадал ривожлантириш, ялпи ички маҳсулотни шакллантиришда хизматларнинг ўрни ва улушини ошириш, кўрсатилаётган хизматлар таркибини, энг аввало, уларнинг замонавий юқори технологик турлари ҳисобига тубдан ўзгартириш, туризм индустриясини жадал ривожлантириш, иқтисодийта унинг роли ва улушини ошириш, туристик хизматларни диверсификация қилиш ва сифатини яхшилаш, туризм инфратузилмасини кенгайтириш, ижтимоий-иқтисодий ривожланишни жадаллаштириш, халқнинг турмуш даражаси ва даромадларини ошириш учун ҳар бир ҳудуднинг табиий, минерал-хомашё, саноат, қишлоқ хўжалиги, туристик ва меҳнат салоҳиятидан комплекс ва самарали фойдаланишни таъминлашга эътибор қаратилган.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили

Геоахборат тизими унинг ўзига хос хусусиятлари, туризмда фойдаланиш имкониятларини тадқиқ этиш ва соҳага оид илмий тадқиқот ишлари билан қўллаб хорижлик олимлар шугулланишган. Жумладан, А.М.Берлянт, С.А.Кадничанский, Т.А.Трифорова, И.В.Мищенко, А.Н.Краснощеков, И.К.Лурье, В.Рлеве, А.Н.Робинсон, J.L.Morrison, P.C.Muchrcke, A.J.Kimerling, И.Балабановларнинг олиб борган илмий-тадқиқотлари алоҳида эътиборга лойиқ. Шунингдек Э.Ю.Сафаров, И.М.Мусаев, Х.А.Абдурахимов, И.С.Тухлиев,З.И.Усмонова, А.А.Абдувалиев, С.А.Абдухамидов, А.Н.Муҳаммадиев, О.Хамидов ва бошқа мамлакатимиз олимлари ҳам геоахборот тизимлари ва туризмда геоахборот тизимларидан фойдаланиш масалалари билан шугулланишган. Шунингдек, ушбу олимларнинг илмий-тадқиқот ишларида геоахборот тизимининг хусусиятлари, геоахборот тизимларидан самарали фойдаланиш бўйича илмий тавсиялар ишлаб чиқилган.

Ўзбекистонлик иқтисодчи олим И.С.Тўхлиевнинг таърифига кўра, туризм бу - туристлар томонидан амалга оширилувчи, аниқ белгиланган туристик мақсадларга эга оммавий саёҳатлар туридир .

Аввало, туризмни ривожлантириш ўзига хос табиатида кўра бир қатор ресурсларга, шу жумладан, географик омил ва минтақа хусусиятларига боғлиқдир. Шунинг учун ҳам юқори туризм салоҳиятига эга бўлган Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини ривожлантиришни мақсад қилар эканмиз, буни амалга оширишга минтақавий жиҳатдан ёндашиш лозим. Чунки, минтақаларда туризмни ривожлантириш бутун бир мамлакат туризм соҳасининг ривожланишига ҳисса қўшади.

Минтақавий туризмни ривожлантиришда туризм бозори муҳим ўрин тутди. Россиялик иқтисодчи И.Т.Балабановнинг фикрича, "Туризм бозоритурistik

маҳсулот истеъмолчилари ва сотувчилари ўртасидаги иқтисодий муносабатлар йиғиндисидан иборат".

Иқтисодчи олим О.Х.Хамидовнинг эйтирофи этишича "Туризм мураккаб, кўп қиррали тушунча бўлиб, у экологик барқарор ривожланиш йўналиши сифатида ўзаро боғлиқ тармоқлар мажмуаси, бир вақтнинг ўзида фаолият тури, рекреация шакли, миллий иқтисодий тармоғи ва бўш вақтни кўнгилли ўтказиш усули бўлиб, кўплаб янги иш ўринлари, қўшимча даромадлар яратиш ва талбиркорликни ва минтақалар иқтисодийтини ривожлантиришнинг муҳим манбаи сифатида, бой ва хилма-хил табиат, маданий-тарихий объектлардан табиат муҳофазаси ва экологик хавфсизликни таъминлаш асосида томоша қилиш орқали самарали фойдаланиш йўналишларини белгилайди .

Тадқиқот методологияси

Илмий тадқиқот методологияси бўлиб Ўзбекистон Республикаси Президентининг хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш бўйича фармон ва қарорлари ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон "Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантиришнинг бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида"ги Фармони ҳисобланади.

Таҳлил ва натижалар

Туристик хизматларни диверсификация қилишда ХХI асржаҳон ҳамжамияти ўз ривожланишининг янги даврига кирди - жамият ҳаётида ахборот ҳал қилувчи ролни ўйнайди. Ушбу жараён туризм соҳасини ҳам четлаб ўтмади. Бугунги кунда туризм маҳсулотини шакллантириш, сотиш ва реализация қилиш етарли даражада ахборотни қўллаб-қувватламасдан мумкин эмас. Уларнинг иши туризм ва саёҳат бошқаруви органлари доимий ахборот-интенсив сектори сифатида туристик бизнес халқаро интеграцияси учун асос бўлиб келмоқда.

Бугун туризм мутахасислари ҳудудларни туристик салоҳияти ва айни пайтда Ўзбекистоннинг барча ҳудудларида ривожланиши учун дастурлар ишлаб чиқишни ўрганиши ва турли дистрибуция-макон жиҳатларини тавсифловчи маълумотлар тури билан шуғулланиш керак бўлмоқда. Ушбу турдаги ахборотларни қайта ишлашнинг ажралмас қисми географик ахборот тизимлари (ГАТ) ҳисобланади.

"Географик ахборот тизими - бу ахборат умумий комплекс, яъни янгилаш, манипуляция, таҳлил қилиш ва географик мос ёзувлар қилинган маълумотлар барча шакллари кўрсатиши мумкин бўлган дастурий таъминот ва аппарат тизими". ГАТнинг хусусиятларига фазовий; маълумотлар тузилмаси; амалий-муаммоли йўналиши; геологик ўрганиш ва комплекс хариталашга ва тизимли ёндашувни таъминлаш; мослашувчанлик ва кўп ечимли масалаларини ҳал қилиш, муҳим параметрларни тавсифловчи геоахборотларни таҳлил қилиш имкониятини беради ва б.қ.

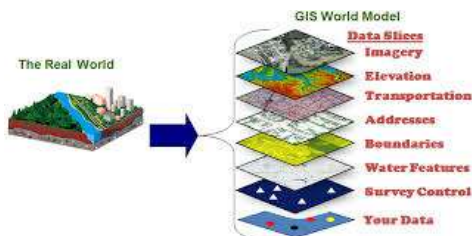
ГАТ ҳудуддаги юзага келадиган ҳар қандай вазиятга зудлик билан жавоб беришга имкон беради, бу ҳақда барча керакли картографик ва тематик маълумотларни олиш мумкин. Улар ҳар қандай хариталар, режалар ва схемаларни бир вақтнинг ўзида қуриш имкониятини беради.. ГАТга асосланиб, турли жараёнларни, ҳодисаларни ифода қила оласиз ва ўша вақт ичида уларнинг ҳолатини ўрганишингиз мумкин бўлади.

ГАТ нинг тузилиши, одатда, тўртта мажбурий кичик тизимни ўз ичига олади:

- турли манбалардан (хариталар, ва ҳоказо) олинган кенгайтириладиган маълумотларни киритиш ва ишлашни таъминловчи маълумотларнинг киритилиши;

- таҳлил қилиш учун ўз вақтида маълумотларни олиш, уларни янгилаш ва уларни тўғирлаш имконини берадиган сақлаш ва олиш;
- параметрларни баҳолаш, ҳисоблаш ва аналитик муаммоларни ҳал қилиш имконини берадиган тавсиф ва таҳлил;
- турли шакллардаги маълумотларни (хариталар, жадваллар, блок диаграммалар, жойларнинг рақамли модели ва ҳқ) тақдим этиш.

Геоахборот тизимлар ҳудудий равишда тарқалган ахборот ишлатилган ва ҳудудий таҳлил, ҳудудий баҳолаш ва ҳудудий прогнозга эҳтиёжи мавжуд бўлган ҳар бир жойда илмий ва амалий фаолиятларда жой топади.

1-расм. Геоахборот тизимлар

Ҳозирги пайтда ГАТ технологиялари туристик дизайни ва туристик ресурсларни эксплуатация қилиш жараёнида ва туризм индустриясининг объектларида тобора кўпроқ фойдаланилмоқда. ГАТ харитаси яратилган бўлса, ГАТ дастури, ҳудудларнинг салоҳияти, режалари, хизмат кўрсатиш сифати тўғрисидаги маълумотлар, хоналарнинг суратлари, туристик ресурслар, оригинал маҳаллий таомлар номлари ва бошқаларни кўрсатиш мумкин.

ГАТ минтақада туризмни узоқ муддатли режалаштириш лойиҳаларини ишлаб чиқишда алоҳида ўрин тутди. Мамлакатимиз туризм соҳасида улкан салоҳиятга эга. Давлатимиз раҳбари раҳнамолигида туризм соҳасини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Ўзбекистон туристик қўлами ва тарихий обидалари кўплиги бўйича дунёдаги етакчи ўнта мамлакат қаторидан жой олган. Мамлакатимизда етти мингдан зиёд тарихий ва маданий ёдгорлик бор. Самарқанд, Бухоро, Хива ва Шаҳрисабз шаҳарлари ЮНЕСКОнинг жаҳон мероси рўйхатига киритилган.

Мамлакатимизда туристик инфратузилмасининг барча тармоқларини изчил ривожлантириш мақсадида янги замонавий меҳмонхоналар, дам олиш масканлари, аэропортлар ва транспорт коммуникациялари барпо этилмоқда, янги туристик маршрутлари ишлаб чиқилмоқда, сервис хизмати тубдан яхшиланмоқда.

Туризм борасидаги улкан салоҳиятни чет элларда оммалаштириш, юртимизга туристларни янада кўпроқ жалб қилиш мақсадида мамлакатимиз туристик ташкилотлари йирик халқаро туристик кўргазмаларида мунтазам иштирок этмоқда. Мамлакатимизнинг барча ҳудудларида туризмни ривожлантиришга доир манзилли дастурлар, экотуризм, альпинизм, отда, туяда, автомобилда саёҳат қилиш, балиқ ови, рафтинг, геотуризм, маданий-маърифий туризм каби янги туристик турлари амалга оширилмоқда.

Мамлакатимизда халқаро туризм билан бир қаторда ички туризмни ҳам изчил ривожлантиришга катта эътибор қаратилмоқда. Зеро, ички туризм иқтисодиётни ривожлантириш ва аҳоли фаровонлигини юксалтиришнинг муҳим омилидир. Шу боис мамлакатимизда ҳудудларнинг туристик имкониятларини ошириш ва тарғиб этиш, санаторий-курортлар ҳамда туристик ташкилотлари фаолиятини такомиллаштиришга қаратилган кенг кўламли ишлар олиб борилмоқда. Ҳар бир ҳудуднинг ўзига хос жиҳатлари, ички имкониятларидан келиб чиққан ҳолда манзилли ГАТ дастурларини амалга ошириш лозим бўлмоқда.

Мамлакатимизда янги туристик маршрутларни ишлаб чиқиш, тарихий-археологик боғлар барпо этиш, қишлоқ жойларда туризм ва туристик хизматларни ривожлантириш, автомагистрал йўллар, сервис хизмати кўрсатиш мажмуаларини барпо этиш борасида амалга оширилаётган изчил ишлар юртдошларимизнинг мамлакатимиз бўйлаб саёҳат қилиши учун қулай шароит яратиш имконини бермоқда.

Туризм бозорининг барча тузилмалари - туроператорлар, турагентлар, йирик тармоқли меҳмонхона мажмуалари ҳамда хусусий отеллар, санаторийлар, курортлар, автотранспорт компаниялари, авиаташувчилар, глобал буюртма тизимлари, турбизнес ва бошқа туристик хизматларининг дастурий таъминотчилари, музейлар ҳамда маданий ҳордиқ чиқариш ва дам олиш санвати корхоналарининг хизматлари, туризм соҳасига ГАТтехнологияларни жорий қилиш таклиф этилади.

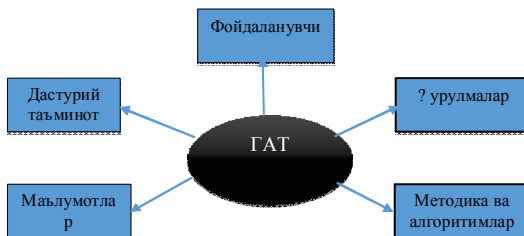
ГАТтехнологияси кенг камровли тармоқ булиб, унда бизнес, экологик, спорт ва маърифий саёҳат, экскурсия, меҳмонхона ва ресторан сервиси, соҳага доир кўчмас мулк ва суғурта, соғломлаштириш каби йўналишларга оид бўлимлар иш олиб боради.

Туризм соҳасини бошқариш ташкилотлари ва туристик фирмалар ўз ишида доимо ахборот технологияларини ўзлаштиришмуаммосига дуч келмоқда. Ахборот технологиялари-туризм бизнесининг халқаро интеграциясини ахборот билан тўйинган соҳаси сифатидаги зарурий шарт-шароитлари ҳисобланади. Ҳудуднинг туристик салоҳиятини тадқиқ этишда ва уларнинг дастурларини ишлаб чиқиш ҳамда ўзлаштиришда мутахассислар туризм дистрибуциянинг турли томонларини ифодаловчи кўпгина ахборотларга тўқнаш келмоқдалар.

2-расм. Туризм соҳасида қўлланилувчи ахборот-коммуникация технологиялари ва тизимлари

Бундай турдаги ахборотларга ишлов беришнинг алмаштириб бўлмайдиган воситаси бугунги кунда геоахборот тизимлари бўлиб ҳисобланади (ГАТ). Умумий маънода ГАТ - маконда мувофиқлаштирилган маълумотларни йиғиш, сақлаш, уларга ишлов бериш, кириш, уларни акс эттириш ва кенг тарқатиш каби амалларни бажарувчи ахборот тизими бўлиб ҳисобланади.

3-расм. Геоахборот тизимининг тuzилиши

Ўзбекистонда ягона туристик геоахборот тизимини ишлаб чиқиш бир вақтнинг ўзида туристик ресурслар ва объектлар тўғрисидаги ахборотларни йиғиш ҳамда таҳлил қилиш, ягона усул асосида туризмни ривожлантиришнинг минтақавий ГАТ ларини шакллантириш билан амалга оширилиши зарур бўлмоқда.

Хулоса ва тақлифлар

ГАТ ҳудуд тўғрисида барча зарурий картографик ва мавзули ахборотларни олиш орқали, ҳудудда юз берадиган ҳар қандай вазиятга оператив жавоб бериш имконини беради. У исталган харита, режа ва схемаларни бир вақтнинг ўзида тузиш билан картометрик тадқиқотлар ўтказишдан иборат. ГАТ асосида турли жараёнларни, ҳодисаларни моделлаштириш ва вақт давомида уларнинг ҳолатини ўзгаришини ўрганиш мумкин. Масалан, экологик вазиятни ўзгаришини, табиий офатларнинг ўзгаришини ва ҳ.к. ГАТ таркиби ва уни тўлдириш ечиладиган илмий ва амалий вазифалар билан аниқланади. Уларнинг ичида энг муҳим вазифалар сифатида ресурслар инвентаризацияси (кадастр), таҳлил қилиш, баҳолаш, мониторинг ўтказиш, бошқариш ва режалаштириш, қабул қилинган қарорларни қўллаб қувватлаш ҳисобланади. Бизнинг мамлакатимизда уларни одатда туристик хариталар, буклетлар ва ичига харита ҳамда схемалар кирадиган бошқа электрон, нашрли маҳсулотларни тайёрлаш учун фойдаланилмоқда.

Хозирги пайтда ўзида бой тарихий-маданий меъросга, ноёб табиий салоҳиятга эга бўлган минтақалар учун қуйидаги вазифаларни ечишга ёрдам берувчи кенг профилдаги амалий геоахборот тизимини шакллантириш зарур бўлмоқда:

ҳудуднинг табиий ва тарихий-маданий ёдгорликларини, туризмга хизмат кўрсатувчи корхоналарни ва туризм йўналишларини ҳисобга олиш; туристлар оқимини таҳлил қилиш;

ҳудуднинг ривожлашини режалаштириш ва ҳ.к.

Туризм соҳасида геоахборот тизимини зарурий элементи бўлиб тарихий-маданий объектларнинг, туристик маршрутларнинг, туризм инфратузилмаси объектларини маълумотлар базасини ва банкни шакллантириш, ҳисобланади. Ягона туристик ГАТнинг ҳақиқий фойдаланувчиларини шартли равишда қуйидаги гуруҳларга бўлишимиз мумкин:

- минтақаларда туризмни ривожлантиришни режалаштирувчи республика субъектлари маъмурияти (вазирликлар, қўмиталар, департаментлар, бўлимлар ва ҳ.к.);
- турмаҳсулотни ишлаб чиқиш билан шугулланувчи туризм бозори субъектлари (туроператорлар, экскурсия фирмалари, турфирмалар ва меҳмонхоналар);
- инвесторлар (барча мулк шаклида);
- илмий - таълим муассасалари;
- туризм хизмати истеъмолчилари-туристлар ва саёҳатчилар.

Ҳозирги пайтда ўзида бой тарихий-маданий меросга, ноёб табиий салоҳиятга эга бўлган Ўзбекистон ҳудудлари учун қатор вазифаларни ечишга ёрдам берувчи кенг профилдаги амалий геоахборот тизимини (ГАТ) шакллантириш давр талаби ҳисобланади. Мақолада туризм соҳасини бошқаришдаги геоахборот тизимини шакллантиришнинг ўта муҳим ҳисобланган вазифалари батафсил кўриб чиқилди. Ўзбекистонда ягона туристик геоахборот тизимини ишлаб чиқиш бир вақтнинг ўзида туристик ресурслар ва объектлар тўғрисидаги ахборотларни йиғиш ҳамда таҳлил қилиш, ягона усул асосида туризмни ривожлантиришнинг минтақавий ГАТларини шакллантириш таклиф қилинмоқда.

Мамлакатимизда туризм соҳасини янада ривожлантириш, унинг ЯИМ даги улушини ошириш, катта ишчи кучи салоҳиятига эга аҳолини янги ишчи ўринлари билан таъминлаш мақсадида инновацион фаолиятнинг геоахборот тизимини туризмда жорий қилиш ва тегишли дастурлар ишлаб чиқишга асос яратадиган мукамал илмий тадқиқотларни олиб бориш зарур бўлмоқда.

References

1. M.R.Boltaboev, I. Tukhliev, B.Sh.Safarov, S.A.Abduxamidov. Tourism: theory and practice. Textbook. T: Science and Technology in 2018
2. Morozov, MA Information technologies in the socio-cultural service and tourism. Office equipment. [Text]: textbook for universities in the specialty "Socio-cultural service and tourism" / M. A. Morozov, N. S. Morozova, M: Academy, 2006. - 240 p.
3. Safarov E.Yu., Musaev I.M., Abdurakhimov X.A. Geografikaxborotizimativoteknologiyalari. - Tashkent, TIMI, 2009.
4. Plewe B. GIS Online: Information Retrieval, Mapping, and the Internet. - Geoinformation, International, Cambridge, UK, 1997. - 311 p.
5. Kotler F, Bowen D., Meinenz D. Marketing hospitality, tourism. Per. from Eng. / Ed. prof. R.B.Nazdreyov. - M.: Unity, 1998, p. 257
6. Keller P., Destination marketing: Strategic areas of inquiry, in M.Manente e M.Cerato(eds.), From destination to destination management e marketing, Ciset, Venezia, EdizioneLibreriaEditriceCafoscarina S.c.r.l.,2000, p.30
7. Қапанг: Ritchie.J.&Crouch.G., The competitive destination: A sustainable tourism perspective.,Oxon. CABI., 2003., Morgan N., Pritchard A.,&Pride R., Destination branding., Oxsford, Butterworth-Heinemann, 2002., Davidson R.&Maitland R., Tourist destinations., London. Hodder and Stoughton, 1997.
8. A.Y.Aleksandrova Tourist clusters: content, boundaries, mechanism of functioning // Modern problems of service and tourism. 2007. № 1
9. S.N. Putilina Dictionary of international tourist terms. M.: OOO Knigodel: MATGR, 2005. - 466 p.
10. To'xliyev I.S, Kudratov GX, Pardaev M.K. Tourism planning. Textbook - Tashkent, publishing house "Economy and Finance". 2010.-254 pages.
11. Balabanov I.T., Balabanov A.I. Tourism Economics: Textbook. pos. - M.: Finance and Statistics, 2003. - 176 p.
12. Khamidov O. Improving the mechanism of environmental tourism development in Uzbekistan. dock dissertation Tashkent, 2017.-252 b.